

Таким образом институт признания ребенка может быть использован для обхода закона, что и предполагает быть особо осторожным при его применении. Законодатель должен задуматься, что он несет полную ответственность за этот обход и создать правовые нормы, которые смогут обеспечить стабильность происхождения ребенка, без возможности для злоупотреблений.

С одной стороны, кажется логичным и юридически оправданным облегчить процедуру признания ребенка, чему и отвечает ныне действующее уложение института признания ребенка.

С другой стороны, должны быть приняты законодательным путем меры предотвращения обхода закона при признании ребенка.

Как можно избежать обхода закона по заданной проблеме?

В рассмотренной гипотезе, возможно принять новую правовую норму, по силе которой законодатель может запретить усыновление ребенка супругой признавшего отцовство, если установится, что между ним и ребенком не существует биологическая связь¹¹. Тогда в производстве по усыновлению необходимо будет доказать биологическое происхождение ребенка от признавшего его отца и только при этом допустить усыновление ребенка.

Введение всего лишь одной законной нормы предотвратило бы как обхода закона, так и злоупотребления с правом признать ребенка, которое предоставлено тем более каждому *родителю*, а не вообще каждому человеку¹².

В результате указанного ограничения при усыновлении, откроется и путь защиты действительного отца, так как в любом случае, при признании ребенка не его действительным отцом, а другим мужчиной, пересекается возможность биологического отца признать своего ребенка ввиду запрещающей нормы статьи 71 СКРБ¹³.

References:

1. Семейный кодекс. В сила от 01.10.2009 г. Обн. ДВ, бр. 47 от 23 юни 2009 г., с посл. изм. ДВ, бр. 74 от 20.09.2016 г.
2. Наказателен кодекс на Република България. В сила от 01.05.1968 г. Обн. ДВ, бр. 26 от 2 април 1968 г., с посл. доп. ДВ, бр. 54 от 05.07.2017 г.
3. Закон за гражданската регистрация. Обн. ДВ, бр. 67 от 27 юли 1999 г., с посл. изм. ДВ, бр. 50 от 01.07.2016 г., в сила от 01.07.2016 г.
4. Наредба № РД-02-20-9 от 21.05.2012 г. за функциониране на Единната система за гражданска регистрация. Обн. ДВ, бр. 43 от 8 юни 2012 г., с посл. изм. и доп. ДВ, бр. 22 от 22.03.2016 г., в сила от 22.03.2016 г.
5. Определение № 2303/30.10.2012 г., постановено по ч.р.д. № 3022/2012 г. на Апелативен съд – София, Осми състав.

МОРАТОРНА ЛИХВА И МОРАТОРНА НЕУСТОЙКА ПРИ НЕИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПАРИЧНИ ЗАДЪЛЖЕНИЯ СПОРЕД БЪЛГАРСКОТО ПРАВО / PENALTY STIPULATION AND DEFAULT INTEREST AS PENAL STIPULATIONS FOR NON FULFILLMENT OF A MONETARY OBLIGATION UNDER THE BULGARIAN LAW

Русчев И., д. ю. н., проф.
Юридически факултет, СУ “Св. Климент Охридски“, България

Conference participant

Традиционно в правната доктрина и съдебна практика мораторната неустойка и мораторната лихва се разглеждат като алтернативни форми на обезщетение при забавено изпълнение на валидно възникнало парично задължение. За разлика от договорната неустойка за забава, която е част от уговореното между страните, мораторната законна лихва обезщетява забавеното изпълнение на парично задължение и се прилага във всички случаи, когато не е уговорено друго обезщетение за вреди. Въпреки съществуващата обилната съдебна практика по прилагане на тези два института, налице са редица противоречиво разрешавани въпроси като този за поредността при погасяване на главницата и на начислената върху нея законна лихва по чл. 86, ал. 1 ЗЗД, когато длъжникът не е заявил кое задължение погасява с извършеното частично плащане, за възможността при уговорена мораторна неустойка да се претендира обезщетение на основание чл. 86 ЗЗД, а така и относно възможността обезщетение по чл. 86 ЗЗД да се претендира и при неизпълнение на задължение за плащане на неустойка за забава. Тези и редица други въпроси, от значение за точното прилагане на закона и развитието на правото, са обект на настоящето изложение.

Ключови думи: мораторна лихва, мораторна неустойка, вреди, парично задължение.

In the legal doctrine and case law, penalty stipulation and default interest (in the case of moradebitoris) considered as alternative forms of compensation for delayed performance of a valid monetary obligation. Unlike the contractual penalty for delay, which is part of the agreement between the parties, the default legal interest compensates for the delayed performance of a pecuniary obligation and applies in all cases where no other compensation for damages has been negotiated. Despite the abundant jurisprudence on the application of these two institutes, there are a still exuberance of controversially resolved issues such as the one on the order in which the main obligation and the default interest are considered fulfilled, where the debtor has not declared which obligation he extinguishes with the partial payment made, as well as about the questioned possibility whether when there is an agreed moratorial penalty, the claimant can choose to pretend compensation under Art.86 of the Bulgarian Law of Obligations and Contracts. These and a number of other problems, relevant to the correct application of the law and the development of the law, are the subject of this article.

Keywords: penalty clauses, assessment of damages, monetary obligations, interest

11 Необходимо также учесть как исключения и случаи, когда мать родила ребенка вследствие изнасилования. При доказывании изнасилования, оправдано признание ребенка любым другим мужчиной, вопреки отсутствия его биологической связи с ребенком. Но и в таком случае, при оспаривании признания, суду нужно будет доказать какова связь между матерью и признавшим ребенка, соответственно – между ребенком и признавшим его отцом, доказать интерес ребенка и общества в признании ребенка именно этим мужчиной. (Зам. моя)

12 См. ст. 64, пар. 1, предл. 1 СКРБ.

13 Согласно этой нормы иск для установления происхождения не может быть предъявлен и признание не может быть выполнено до тех пор, пока не будет оспорено искомым путем наличное происхождение, установленное актом о рождении, предположением по ст. 61 СКРБ (имеется ввиду презумпция отцовства супруга матери) или признанием ребенка.

Обезщетението по чл. 86 ЗЗД се дължи при неизпълнение на парично задължение в размер на законната лихва от датата на забавата, а за действително претърпени вреди в по-висок размер кредиторът може да иска обезщетение съобразно общите правила. Регламентацията на това обезщетение разкрива сходни характеристики с неустойката. Обезщетението е определено по размер, в случая - от законодателя чрез препращане към размера на законната лихва (чл. 86 ЗЗД, ал. 2), както и неустойката е определена или определяема по размер в договора. Правото на обезщетение възниква при неизпълнение, без да се доказват вредите. При вреди, надхвърлящи обезщетението, съответно неустойката, кредиторът ще има право на заплащане на разликата до по-високия им размер. Оттук, според едното становище обезщетението се определя като законна неустойка, която се дължи винаги при забавата, а уговорката за неустойка изключва приложението на законовото правило.

Във връзка с обезщетителната лихва, интерес представлява **въпросът за поредността при погасяване на главницата и на начислената върху нея законна лихва по чл. 86, ал. 1 ЗЗД, когато длъжникът не е заявил кое задължение погасява с извършеното частично плащане**, респ. в този случай коя норма ще намери приложение - на чл. 76, ал. 2 ЗЗД или на чл. 76, ал. 1 ЗЗД. Съдебната практика по този въпрос не е единна. На първо място с разпоредбата на чл. 76, ал. 1 ЗЗД, в полза на длъжника по няколко еднородни задължения е предоставено правото на избор кое от тях да погаси първо, докато в хипотезата на чл. 76, ал. 2 ЗЗД (приложима при наличието на един главен дълг) длъжникът няма право едностранно да избира дали да погаси първо главницата или някое от акцесорните ѝ задължения. В тази връзка, в някои съдебни решения¹ се приема, че разпоредбата на чл. 76, ал. 2 ЗЗД се прилага само за възнаградителните лихви, а не касае законните лихви по чл. 86, ал. 1 ЗЗД, т.е. за обезщетението за забавено изпълнение на парично задължение, което по своята същност не е лихва. Обосновава се, че вземането по чл. 86, ал. 1 ЗЗД за санкционна лихва се погасява след изпълнение на задължението за главницата, като съдът не прилага правилото на чл. 76, ал. 2 ЗЗД. Следва да се посочи, че в материята на изпълнението гражданският закон не прави разлика между различните видове лихва - възнаградителна или мораторна (за забавата), договорна или законна. Такава разлика не е уредена нито в ЗЗД от 1892 г., нито в ЗЗД от 1951 г., които възпроизвежда съдебната практика, че макар законът (ЗЗД от 1892 г.) да урежда само погасяването на лихвите преди главницата, преди нея се удовлетворяват и разноските. В тази връзка следва да се посочи, че в други съдебни актове² тезата, според която правилото на чл. 76, ал. 1 ЗЗД се прилага само за възнаградителна лихва, не се споделя.

С постановяване на решение³ по чл. 290 ГПК съдебната практика бе уеднаквена, като бе прието, че за поредността при погасяване на главница и на начислена върху нея законна лихва по чл. 86, ал. 1 ЗЗД, когато длъжникът не е заявил кое задължение погасява с извършеното частично плащане, приложение намира нормата на чл. 76, ал. 1 ЗЗД. Аргументи в тази насока са, че правилото на чл. 76, ал. 2 ЗЗД, установяващо поредност при погасяване на главницата, лихвите и разноските, предполага съществуването на един главен лихвоносен дълг, по който длъжникът е направил частично плащане (докато по ал. 1 също е налице частично плащане, но по различни дългове). В тази връзка се сочи, че при неточно изпълнение за длъжника съществува риск кредиторът да претендира заплащане и на вреди, но липсва определеност на размера на това обезщетение, тъй като то е поставено в зависимост от периода на забавата. А за да има погасителен ефект, плащането на част от главницата следва да е прието от кредитора (чл. 66 ЗЗД), след който момент кредиторът не разполага с правото да претендира обезщетение за забавата върху платената част от главницата. Също и при забавено изпълнение на целия дълг, кредиторът следва да реализира по съдебен ред вземането си за законната лихва по чл. 86, ал. 1 ЗЗД, като при липса на уговорка между страните не може да прихваща изпълнението срещу непризнато обезщетение.

С тази неизвесност и неопределеност към момента на плащането на дължимата мораторна лихва се обосновава, че законната лихва по чл. 86, ал. 1 ЗЗД предоставя база, върху която се определя обезщетението за забавата при неизпълнение на парично задължение, същата се дължи само при поискване и няма характер на лихва като възнаграждение за изпълнение на договорни задължения. Изводът, че определяемостта на обезщетението за забавата е поставено в зависимост от плащането на главницата, като законната лихва и в този случай представлява единствено базата, от която се извежда неговия размер. Докато под лихва по смисъла на чл. 76, ал. 2 ЗЗД се има предвид конкретно определено и дължимо вземане. Същевременно в най-новите решения, постановени по реда на чл. 290 ГПК, се среща виждането, че както при доброволното изпълнение, така и в изпълнителния процес, при частично плащане, което кредиторът е приел (чл. 66 ЗЗД) или не може да откаже поради провеждането на принудително изпълнение, съгласно чл. 76, ал. 2 ЗЗД се погасяват в определена поредност - най-напред разноските, след това лихвите и най-после главницата.

МОРАТОРНА ЛИХВА И МОРАТОРНА НЕУСТОЙКА - ЕДНО НЕОБХОДИМО ОТГРАНИЧЕНИЕ

Между мораторната неустойка и лихвата за забавата обаче се наблюдават и редица отлики.

На първо място неустойката е обезщетение за вреди, което се дължи само ако е уговорено предварително (стига да не се касае за законова неустойка, пример за която, като че ли в сега действащото законодателство липсва). За да е налице действителна клауза за неустойка, страните следва да са се споразумели относно нейния размер и за това какви точно вреди обезщетява. Задължението за лихва, която компенсира вредите от забавата, възниква по силата на закона и без да е уговорено от страните.

На второ място неустойката може да обезщетява вреди от всякакъв вид неизпълнение, докато лихвата санкционира само забавата на длъжника. Това е така, защото тя се дължи при неизпълнение на парично задължение, което може да бъде само забавено изпълнение.

На трето място няма законодателни ограничения предметът на неустойката да бъде сума пари. Неустойката може да се изразява в престаирането на вещь, което при обезщетителната лихва е недопустимо. Задължението за законна лихва възниква при настъпване на легално определени юридически факти. Неустойката може да има и санкционна функция.

ОТНОСНО ВЪЗМОЖНОСТТА ДА СЕ УГОВОРИ НЕУСТОЙКА ЗА ЗАБАВА НА ПАРИЧНО ЗАДЪЛЖЕНИЕ, РЕСП. РАЗМЕРЪТ НА НЕУСТОЙКАТА ДА НАДВИШАВА ЗАКОНОВАТА ЛИХВА

1 Р. № 431/26.01.2005 г. по гр. д. № 1272/2003 г., II отд. ТК на ВКС Вж. и други решения на ВКС, напр. Р. № 48/25.01.2000 г. по гр. д. № 1065/99 г., Р. № 1276/08.10.1999 г. по гр. д. № 577/99 г. на ВКС, V го. и Р. № 266/12.06.2006 г. по т.д. № 832/2005 г. на ВКС, ТК, II т.о.
2 Р. № 431/26.01.2005 г. по гр. д. № 1272/2003 г. на ВКС, ТК, II т.о.
3 Р. № 111 от 27.10.2009 г. по т.д. № 296/2009 г., Т. К., I т. о. на ВКС.

Мораторната лихва и мораторната неустойка са форми на договорна отговорност и целят да обезщетят кредитора за претърпяното вследствие на забавеното изпълнение. Недопустимо е кумулирането на неустойка за забава и мораторна лихва, тъй като по този начин длъжникът би понесъл две гражданскоправни санкции за едно и също изпълнение, а кредиторът би получил две обезщетения за едни и същи вреди, резултат от забавата. За разлика от договорната неустойка за забава, която е част от уговореното между страните, мораторната законна лихва обезщетява забавеното изпълнение на парично задължение (независимо дали паричното задължение се дължи на договорно или извъндоговорно основание) и се прилага във всички случаи, когато не е уговорено друго обезщетение за вреди.

Същевременно, страните са свободни да уговорят заместване на мораторната лихва с мораторна неустойка и да определят нейния размер. Възможно е уговаряне на мораторна неустойка, която да бъде както по-малка, така и по-голяма от законната лихва. Оттук някои автори⁴ правят извода, че кредиторът няма право на обезщетение по чл. 86, ал. 1 ЗЗД, след като в договора е уговорена неустойка за забава при неизпълнение на парично задължение. *Подобен извод впрочем не е чужд и на съдебната ни практика*⁵. *Аргументи в подкрепа на изказаното виждане, че отказът да се търси договорно уговореното обезщетение и замената му с претенция за законната лихва ще съставлява недопустимо едностранно изменение на договора - най-малкото защото исквете са с различно основание, независимо от твърде сходния режим. В тази връзка се сочи, че макар и нормите, уреждащи режима на неустойката, да са от диспозитивен порядък, веднъж уговорена, неустойката за забава обвързва и не може кредиторът впоследствие да претендира вместо уговорената неустойка законната мораторна лихва за забава.*

Не мисля, че това е така. Съгласно чл. 92 от ЗЗД неустойката обезпечава изпълнението на задължението и служи като обезщетение за вредите от неизпълнението, без да е нужно те да се доказват. Същата функция има и обезщетението по чл. 86 от ЗЗД, **като разликата** между него и уговорената неустойка за забава се изразява в това, че законната лихва се дължи по силата на закона и без да е договорена между страните. Вземането по чл. 86, ал. 1 от ЗЗД служи за обезщетение за претърпените вреди за времето на забавата, като е установена презумпцията, че вредата е равна на размера на законната лихва. И в двете хипотези на разположение на изправната страна е предоставена възможността да получи предварително определено по размер обезщетение, без да доказва размера на действително претърпените вреди. Доколкото и двете възможности са предоставени за да гарантират правата на изправната страна при забава в изпълнението на определено парично задължение, то тя би могла да избира кое от двете обезщетения да получи - неустойката или законната лихва⁶. Тези изводи са верни, стига разбира се неустойката за забава да не е уговорена като изключителна и от клаузите на договора да следва, че правото на кредитора е ограничено до размера на неустойката.

Освен това, няма пречка да се претендира неустойка за периода до прекратяване на договора, а за периода след тази дата - законна лихва за забава на плащането. Право на избора е да избере кое от двете обезщетения да получи и доколкото същият претендира различните обезщетения за различни периоди, т.е. не търси едновременно неустойка и законна лихва за един и същ период, няма пречка за периода след прекратяването да му бъде присъдена законна лихва. В тази насока, в практиката на ВКС⁷ е прието, че обезщетение по чл. 86, ал. 1 ЗЗД в размер на законната лихва за неизпълнение на парично задължение може да се присъди и ако страните са уговорили в договора неустойка за този вид неизпълнение и неустойката е заплатена от длъжника или кредиторът претендира заплащането на неустойка заедно с претенцията си за обезщетение. В тези случаи, искът по чл. 86, ал. 1 ЗЗД е основателен само за разликата между неустойката и по-големия размер на законната лихва. Уговорената неустойка за забава при неизпълнение на парично задължение се подчинява на режима на чл. 92 ЗЗД и отговорността на длъжника не следва да се счита за ограничена до размера на неустойката. Считаю, че обезщетение по чл. 86, ал. 1 ЗЗД се дължи и при наличието на клауза за неустойка в договора между страните, ако претенция за неустойката не е предявена и длъжникът не е заплатил уговорената неустойка, като в тази хипотеза кредиторът е упражнил право на избор и договорната неустойка не му се дължи.

Считаю, че **отношението между чл. 86 и чл. 92 ЗЗД при забавено изпълнение на парично задължение не е отношение на специална към обща норма, а и разпоредбата на чл. 86 ЗЗД няма императивен характер, за да се обоснове недопустимост на уговорка за мораторна неустойка при забавено изпълнение на парично задължение.** По-скоро може да се приеме че чл. 86 ЗЗД се прилага, когато не е уговорено друго. Същевременно в съдебната практика дори се приема, че няма законова пречка за кредитора да претендира, независимо от присъденото му с влязло в сила решение, предхождащо предявения иск с правно основание по чл. 92, ал. 1 ЗЗД, обезщетение по чл. 86, ал. 1 ЗЗД за забавено изпълнение на едно и също парично задължение, ако размерът на лихвата се приспадне от размера на вече присъдената неустойка⁸. По аргумент от разпоредбата на чл. 92, ал. 1, изр. второ ЗЗД е прието, че присъждането на неустойка за забава и обезщетение по чл. 86 ЗЗД за понесените от кредитора по-големи вреди от длъжниковото неизпълнение на паричен дълг не е форма на недопустимо от закона кумулиране на неустойка с обезщетение за забава, щом същата не е уговорена изрично като пълна алтернатива на обезщетението по чл. 86, ал. 1 ЗЗД⁹.

ПРЕКОМЕРНОСТ НА МОРАТОРНАТА НЕУСТОЙКА И ЛИХВА ЗА ЗАБАВА

В практиката е застъпвана тезата, че при нищожност на клаузата на неустойка, същата следва да се замени с размера на законната лихва. Това становище следва да се счита за изоставено с приемането на Тълкувателно решение № 1/2009 г. от 15.06.2010 г. на ОСТК на ВКС, а принципно и поради обстоятелството, че разпоредбата на чл. 86, ал. 1 ЗЗД не представлява повелително правило. Намалването на мораторна неустойка поради *прекомерност не следва да има* за последица редуциране на размера ѝ до размера на законната лихва по чл. 86 ЗЗД. Нормите на чл. 92, ал. 1 ЗЗД и на чл. 86, ал. 1 ЗЗД не са императивни, поради което по правилото на чл. 26, ал. 4 ЗЗД едната не може да бъде заместена частично от другата (така изрично Р. № 208 от 04.08.2014 г. по т. д. № 637/2012 г., II т.о. на ВКС.)

4 Така Калайджиев, А. цит. съч. с. 460.

5 Виж. Р. № 65 от 16.07.2012 г. по т.д. № 333/2011 г., II т.о. на ВКС, където без изрично да е посочено, от мотивите на състава на ВКС, би могъл да се направи извод, че кредиторът няма право на обезщетение по чл. 86, ал. 1 ЗЗД, след като в договора е уговорена неустойка за забава при неизпълнение на парично задължение.

6 В подобен смисъл Р. № 464 от 18.03.2011 г. по гр.д. № 516/2010 г. на Софийски апелативен съд.

7 Р. № 68 от 09.07.2012 г. по т.д. № 450/2011 г., I т.о. на ВКС.

8 Р. № 99 от 26.07.2013 г. по търг. д. № 944/2012 г. на ВКС.

9 Така изрично Р. № 230 от 13.07.2011 г. по т.д. № 1088/2009 г., II т.о. на ВКС.

ОБЕЗЩЕТИЕ ЗА ЗАБАВА ПО ЧЛ. 86 ЗЗД ПРИ НЕИЗПЪЛНЕНИЕ НА ЗАДЪЛЖЕНИЕ ЗА ЗАПЛАЩАНЕ НА НЕУСТОЙКА, РЕСП. НА НЕУСТОЙКА ЗА ЗАБАВА

Самостоятелен иск за заплащане на обезщетение за забава по чл. 86 ЗЗД е допустим и когато е налице неизпълнение на парично задължение за заплащане на неустойка, присъдена по друго дело. Състав на ВКС е присъдил обезщетение за забава върху неустойка, дължима за неизпълнение на инвестиционната програма по приватизационен договор за периода от датата на предявяване на иска по чл. 92 ЗЗД (по първото дело) до датата на постъпване в съда на исковата молба по чл. 86, ал. 1 ЗЗД. В решението съдът е съпоставил предмета на *двете задължения – за законна лихва*, т.е. такава, която се дължи при настъпване на определени в закона юридически факти и е нормативно установена и *за неустойка*, което задължение е парично и при неизпълнението му на падежа длъжникът изпада в забава. Акцесорният характер на неустойката спрямо главния дълг не води до отричане на самостоятелния ѝ характер на парично вземане. Неустойката има отделна изискуемост като вземане, в сравнение с главния дълг, и съответно може да се ангажира отговорността на длъжника за неточното му изпълнение.

Другият въпрос е дали може *обезщетение по чл. 86 ЗЗД да се претендира и за неизпълнение на задължение за плащане на неустойка за забава?*

Един възможен отговор е, че е недопустимо присъждането на лихва за забава върху неизплатена на време мораторна (или друг вид) неустойка¹⁰. Друга аргументация на възможния отрицателен отговор съдържа Р. № 200 от 11.07.2008 г. на ВКС по т. д. № 724/2007 г., I т. о., ТК, според което лихвата за забава се дължи не за неустойка от неизпълнение на парично задължение, а за неустойка от неизпълнение на друг вид задължение. Обратното разбиране обаче се поддържа в Р. № 782 от 2.10.2006 г. на ВКС по т. д. № 303/2006 г., ТК, II т.о., където решаващият състав е приел, че неплащането в срок на вноските представлява неизпълнение на парично задължение, съгласно чл. 86, ал. 1 ЗЗД, и обуславя присъждането на обезщетение за забава в размер на законната лихва. **Такова обезщетение се дължи и върху определеното неустоечно обезщетение.**

Подобно виждане е **напълно приемливо**, т.к. мораторната лихва се начислява върху всички парични вземания, чието изпълнение е забавено и в този смисъл тук мораторната лихва не се дължи за неизпълнение на главния дълг, а за забавено изпълнение на вторичното санкционно задължение за заплащане на неустойка. В разглежданата хипотеза би било погрешно да се приеме, че два пъти се санкционира едно и също неизпълнение, по причина че правопораждащият юридически факт бил един и същ – неизпълнението на първоначално дължимото. Касае се за неплащане не на първоначално дължимото, а на дължимата неустойка в уговорения срок, което е нов правопораждащ факт, обосноваващ и възникването на новото санкционно правоотношение. Следователно **напълно основателно е претендирането на законната лихва при забавено изпълнение на уговорена парична неустойка.**

Неустойката е предвидена в самия договор, тя съставлява договорно задължение за страната и когато е уговорена като парична сума, неизпълнението на задължението за плащане на неустойка ще бъде неизпълнение на парично задължение по смисъла на чл. 86, ал. 1 ЗЗД. Задължението за неустойка се поражда от факта на неизпълнение на договорното задължение, чието изпълнение тя обезпечава и обезщетява, а задължението за присъждане на обезщетение в размер на законната лихва по чл. 86, ал. 1 ЗЗД възниква от неизпълнението на вече породено и неизпълнено задължение за неустойка. В този случай не е налице недопустимо начисляване на лихви върху лихви, дори ако неустойката е уговорена като определен процент, начисляван за всеки ден забава, тъй като законната лихва по чл. 86 ЗЗД не е лихва, а представлява само базата, въз основа на която се определя мораторното обезщетение.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПОДГОТОВКИ СОТРУДНИКОВ ПРАВООХРАНИТЕЛНЫХ ОРГАНОВ И ОХРАННЫХ АГЕНСТВ НА ОСНОВЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ СПЕЦТАКТИКИ

Узунов Д. Г., доц., д-р

Варненский свободный университет им. Черноризца Храбра, Болгария

Бахчеван А., магистр по международным проектам, коммерческий директор и правовой консультант украинского туроператора в Республике Болгария, директор Ассоциации международного обучения и стажировки – АМОС, Болгария

Участники конференции

Обеспечение и защита прав, основных свобод индивидуума осуществляются различными субъектами государства и его институтам. Поэтому исследование и представление новой усовершенствованной методики обучения сотрудников правоохранительных органов и охранных агентств, направленно на предотвращение преступлений и развития правового безопасного государства.

Целью является разработка и практическое применение апробированных методов подготовки, с помощью применения техник по личной защите, взятых с различных боевых искусств, для охраны и обеспечения безопасности граждан.

Ключевые слова: безопасность, терроризм, правоохранительные органы, охрана, борьба с преступностью, специальная тактика, новая система обучения, международные процедуры.

Ensuring and protecting the rights, fundamental freedoms of the individual are carried out by various subjects of the state and its institutions. Therefore, the research and presentation of a new improved method of training law enforcement officers and security agencies, aimed at preventing crime and the development of a lawful safe state.

The goal is the development and practical application of proven training methods, using personal protection techniques taken from various martial arts, to protect and ensure the safety of citizens.

Keywords: security, terrorism, law enforcement, protection, fight against crime, special tactics, a new training system, international procedures.

Чем больше сэкономлено на охране –
тем пышнее похороны.
/Родион Родин/